СЕКЦІЯ 16
РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 331.556:331.5(477)

https://doi.org/10.68134/ah.2026-11-20.080

Яворський Анатолій Вадимович
студент, Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Осіпова Л. В., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри інноваційної економіки та цифрових технологій, Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету

МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено вплив міжнародної та внутрішньої міграції населення на трансформацію ринку праці України в умовах повномасштабної війни. Розглянуто зміни чисельності й територіального розподілу трудових ресурсів, професійної структури зайнятості та попиту підприємств на працівників. Проаналізовано масштаби вимушеного переміщення населення, динаміку безробіття, реального валового внутрішнього продукту та кількості вакансій за окремими професіями. Встановлено, що тривале перебування значної частини працездатного населення за кордоном посилює ризики втрати трудового потенціалу, тоді як нерівномірне розміщення працівників у регіонах ускладнює задоволення кадрових потреб підприємств. Виявлено відмінності між динамікою економічного відновлення та скороченням безробіття, що свідчить про необхідність урахування структурних змін зайнятості. Визначено, що коливання професійного попиту пов'язані не лише з міграційними процесами, а й із мобілізацією, релокацією підприємств і зміною виробничої активності. Обґрунтовано значення професійної перепідготовки, територіальної мобільності та державних програм сприяння зайнятості для зменшення кадрових дисбалансів. Узагальнено перспективи відновлення трудового потенціалу України, пов'язані зі створенням безпечних умов добровільного повернення громадян, доступністю житла, розвитком регіональних ринків праці та узгодженням професійних компетентностей населення з потребами роботодавців.

Ключові слова: міграція населення, ринок праці, трудові ресурси, кадровий дефіцит, структурне безробіття, зайнятість, людський капітал.

Abstract. The study examines how international and internal migration has reshaped Ukraine's labour market during the full-scale war. Changes in labour availability, regional distribution, occupational employment and employers' demand are analysed using migration estimates, unemployment trends, real GDP dynamics and vacancy data. The findings indicate that prolonged displacement of working-age Ukrainians abroad threatens the country's labour potential, while uneven regional labour supply intensifies mismatches between available workers and employers' needs. Declining unemployment alongside slower economic growth highlights the complexity of labour market adjustment and does not establish a direct causal relationship between these indicators. Changes in occupational demand reflect not only migration but also mobilisation, business relocation and shifts in economic activity. Vocational retraining, geographical mobility and targeted employment programmes can help reduce structural labour shortages when training responds to actual vacancies. Sustainable recovery requires safe conditions for voluntary return, affordable housing, stronger regional labour markets and closer alignment of professional skills with employers' requirements.

Keywords: population migration, labour market, labour force, labour shortages, structural unemployment, employment, human capital.

Вступ

Повномасштабна війна посилила втрату трудового потенціалу України через зовнішню та внутрішню міграцію, мобілізацію й релокацію підприємств, спричинивши співіснування безробіття з кадровим дефіцитом. Економічні наслідки трудової міграції досліджують Осіпова Л. В. і Хаєцька О. П. [6], її вплив на ринок праці – Тараненко О. О. і Дугієнко Н. О. [8], а соціальний захист переселенців – Павлюк Т. І. та Осіпова Л. В. [7]. Водночас недостатньо дослідженим залишається взаємозв'язок міграційних процесів із динамікою безробіття, реального ВВП та професійного попиту в умовах війни.

Мета і завдання

Мета дослідження – визначити вплив міжнародної та внутрішньої міграції на ринок праці України й напрями зменшення кадрових дисбалансів шляхом зіставлення масштабів переміщення населення, динаміки безробіття, реального ВВП і професійних вакансій.

Методи

У дослідженні застосовано метод порівняння для зіставлення динаміки безробіття та реального ВВП України, статистичний аналіз – для розрахунку відносних змін кількості вакансій за професіями, структурний аналіз – для виявлення диспропорцій на ринку праці. Метод узагальнення використано для систематизації наукових положень і статистичних даних Державної служби зайнятості, Держстату, Центру економічної стратегії та Eurostat.

Результати та обговорення

Масштабна вимушена міграція суттєво змінила трудовий потенціал України. За оцінками Центру економічної стратегії, у січні 2026 року за кордоном перебували близько 5,6 млн українських біженців, серед яких 66 % становили особи віком 18–65 років, а 56 % – населення до 35 років, включно з дітьми [9]. У листопаді 2025 року тимчасовим захистом у країнах ЄС користувалися 4,33 млн осіб [10].

Скорочення пропозиції робочої сили ускладнює кадрове забезпечення підприємств. Національне дослідження 2025 року охопило 61 тис. підприємств із 4,4 млн працівників, причому 67 % роботодавців продовжували наймання персоналу [2]. Тараненко О. О. та Дугієнко Н. О. пов'язують міграцію з відтоком кваліфікованих фахівців і поглибленням професійних диспропорцій, зокрема в технічній та медичній сферах [8]. Тому безробіття може співіснувати з дефіцитом кадрів через невідповідність кваліфікації працівників і територіального розміщення вакансій. За даними Тараненко О. О. та Дугієнко Н. О., рівень безробіття зріс із 9,8 % у 2021 році до 24,5 % у 2022 році, після чого знизився до 19,1 % у 2023 році, 13,1 % у 2024 році та 11,6 % у 2025 році [8, с. 197]. Динаміка на рис. 1 відображає поступове скорочення оцінюваного безробіття, однак не свідчить про повне відновлення ринку праці, оскільки міграція та мобілізація одночасно зменшують чисельність доступної робочої сили.

У 2022 році скорочення реального ВВП України на 28,8 % супроводжувалося різким зростанням безробіття, тоді як економічне відновлення на 5,5 % у 2023 році відбувалося одночасно зі зниженням його рівня. У 2024–2025 роках темпи зростання ВВП уповільнилися з 3,2 % до 1,8 %, хоча безробіття продовжувало скорочуватися [3]. Порівняння показників на рис. 1 свідчить про непропорційність змін економічної активності та безробіття, що може бути пов'язано з міграцією, мобілізацією й перебудовою виробництва. Водночас така динаміка не доводить прямої причинно-наслідкової залежності між показниками.

[Рисунок 1 — формат зображення не підтримується]

Рис. 1. Порівняльна динаміка рівня безробіття та темпів зміни реального ВВП України у 2021–2025 рр., %

Джерело: сформовано автором на основі [8, с. 197; 3].

Внутрішня міграція та релокація підприємств змінюють територіальну структуру зайнятості, створюючи невідповідність між кваліфікацією переселенців і потребами місцевих роботодавців. Павлюк Т. І. та Осіпова Л. В. підкреслюють значення соціальної підтримки, житлових гарантій і доступності послуг для адаптації внутрішньо переміщених осіб [7]. Недостатня соціальна інфраструктура ускладнює їхнє працевлаштування та закріплення в громадах. Осіпова Л. В., аналізуючи ринки праці ЄС, акцентує увагу на професійній мобільності та перекваліфікації [5], що є важливим і для подолання кадрових дисбалансів в Україні.

Дефіцит працівників посилює конкуренцію між підприємствами: у 2025 році заробітну плату підвищили 45 % опитаних роботодавців, а на 2026 рік це планували 56 % компаній [2]. Зростання оплати праці сприяє утриманню персоналу, проте збільшує виробничі витрати. Водночас дані табл. 1 засвідчують нерівномірність змін професійного попиту в Україні протягом 2025–2026 років. Водночас відмінності в рівнях оплати праці та можливостях працевлаштування між країнами, на які звертають увагу Осіпова Л. В. та Хаєцька О. П. [6], можуть впливати на рішення українців щодо подальшого перебування за кордоном після вимушеного виїзду.

Таблиця 1

Динаміка кількості вакансій за окремими професіями в Україні у 2025–2026 рр

Професія	01.10.2025, вакансій	01.10.2026, вакансій	Зміна, %
Водій автотранспортних засобів	1 698	1 322	−22,1
Швачка	1 038	683	−34,2
Кухар	1 216	991	−18,5
Продавець продовольчих товарів	1 182	869	−26,5
Підсобний робітник	1 253	957	−23,6
Медична сестра (медичний брат)	620	526	−15,2
Електромонтер із ремонту та обслуговування електроустаткування	521	385	−26,1
Спеціаліст державної служби (місцевого самоврядування)	387	767	98,2
Укладальник-пакувальник	362	407	12,4

Джерело: складено та розраховано автором на основі [1].

Кількість вакансій швачок скоротилася на 34,2 %, електромонтерів – на 26,1 %, водіїв – на 22,1 %, тоді як попит на спеціалістів державної служби зріс на 98,2 %, а укладальників-пакувальників – на 12,4 %. Така нерівномірність зумовлена не лише міграцією, а й змінами виробничої активності, бюджетного фінансування та кадрової політики підприємств. Водночас скорочення оприлюднених вакансій не завжди свідчить про зменшення фактичної потреби у працівниках.

Для подолання професійних дисбалансів у 2025 році за сприяння Державної служби зайнятості працевлаштовано понад 315 тис. осіб, професійне навчання пройшли 93 тис., а 25 тис. отримали ваучери на навчання [4]. Ефективність цих заходів залежить від узгодження професійної підготовки з потребами роботодавців та розвитку регіональної зайнятості.

Відновлення трудового потенціалу пов’язане також із поверненням українців із-за кордону. За оцінками Центру економічної стратегії, 43 % біженців планували повернутися, тоді як 36 % не мали таких намірів; прогнозовані масштаби повернення становлять 1,3–2,2 млн осіб [9]. Проте повернення громадян не гарантує усунення кадрового дефіциту без

доступного житла, конкурентної оплати праці та можливостей працевлаштування. Поєднання міграційної політики, професійної адаптації та підтримки підприємництва сприятиме збереженню людського капіталу й відновленню ринку праці України.

Висновки

Міжнародна та внутрішня міграція поглиблює кадрові дисбаланси ринку праці України, скорочуючи доступну робочу силу та посилюючи ризики втрати людського капіталу. Зниження безробіття у 2023–2025 роках на тлі уповільнення економічного зростання й нерівномірної динаміки вакансій відображає складність відновлення зайнятості в умовах війни.

Подолання кадрового дефіциту потребує безпечного повернення мігрантів, доступного житла, професійної перепідготовки та інтеграції переселенців у регіональні ринки праці. Узгодження міграційної, соціальної та економічної політики сприятиме збереженню трудового потенціалу України.

Список використаних джерел

1. Перелік актуальних вакансій станом на дату : відкриті дані. Державна служба зайнятості. 2025–2026. URL: https://www.dcz.gov.ua/dateopen/dataset2?endpoint=a95174b2-ff4b-43f8-bee2-a89d3a258215 (дата звернення: 06.11.2026)
2. Ринок праці в умовах повномасштабної війни: результати національного дослідження та прогноз на 2026 рік. Кабінет Міністрів України. 2025. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/rynok-pratsi-v-umovakh-povnomasshtabnoi-viiny-rezultaty-natsionalnoho-doslidzhennia-ta-prohnoz-na-2026-rik (дата звернення: 06.11.2026)
3. Річні національні рахунки : набір офіційних статистичних даних. Державна служба статистики України. URL: https://stat.gov.ua/uk/datasets/richni-natsionalni-rakhunky (дата звернення: 12.11.2026)
4. У 2025 році за сприяння Державної служби зайнятості працевлаштовано понад 315 тисяч людей. Кабінет Міністрів України. 2026. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/u-2025-rotsi-za-spryiannia-derzhavnoi-sluzhby-zainiatosti-pratsevlashtovano-ponad-315-tysiach-liudei (дата звернення: 06.11.2026)
5. Осіпова Л. В. Ринок праці в країнах Європейського Союзу: структурні та сучасні тенденції. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2026. № 30. URL: https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/1014 (дата звернення: 14.11.2026)
6. Осіпова Л. В., Хаєцька О. П. Міжнародна міграція робочої сили в умовах глобального розвитку. Економіка та суспільство. 2024. № 60. URL: DOI: 10.32782/2524-0072/2024-60-22 (дата звернення: 14.11.2026)
7. Павлюк Т. І., Осіпова Л. В. Законодавчі новації у сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні за 2020–2025 роки. Економічний простір. 2026. № 210. С. 270–276. URL: https://economicspace.pgasa.dp.ua/article/download/354017/340467 (дата звернення: 14.11.2026)
8. Тараненко О. О., Дугієнко Н. О. Вплив міжнародної міграції населення України на національний ринок праці в умовах війни. Економіка та суспільство. 2026. № 88. С. 195–202. DOI: 10.32782/2524-0072/2026-88-25
9. Українські біженці після чотирьох років за кордоном. П'ята хвиля дослідження : аналітичний звіт. Центр економічної стратегії. 2026. URL: https://ces.org.ua/ukrainian-refugees-fifth-wave/ (дата звернення: 06.11.2026)
10. Temporary protection for 4.33 million in November 2025. Eurostat. 2026. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20260112-1 (дата звернення: 14.11.2026)